Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0826U002712

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 22-06-2026

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ ТНПУ №321 від 13.08.2026

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Вітяк Юрій Миколайович
2. Yurii Vitiak

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 035

Назва наукової спеціальності: Філологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Філологія

Дата захисту: 29-07-2026

Спеціальність за освітою: українська мова і література

Місце роботи здобувача: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 14912

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 16.31.41, 17.07.61

Тема дисертації:

1. Семантико-прагматична адаптація твору в параперекладі

2. Semantic and Pragmatic Adaptation of a Literary Work in Paratranslation

Реферат/анотація:

1. Із термінологічним окресленням «паратексту» і «паратекстовості», запропонованим Ж. Женеттом у другій половині XX століття, статус основного тексту переглядається з позицій його взаємодії з елементами видання, чия наявність головно подоти залишалася поза відповідними академічними рефлексіями. Своєрідний парадигмальний зсув засвідчено з екстраполяцією паратексту на перекладознавчу площину, що призвело до неминучого перегляду уявлень про текст і його превалювання у структурі видання. Хоча взаємодія вербальних та невербальних засобів (як і окремих паратекстових явищ) побіжно була представлена в різних наукових розвідках, системний підхід уперше увиразнюється на початку двохтисячних. Формальним поштовхом послужило заснування групи «Перекладу & Параперекладу» університету Віґо. Параперекладацька візія переформатовує усталені ціннісні моделі, якими послуговувалося перекладознавство, актуалізуючи безапеляційний курс на демаргіналізацію довколатекстових елементів.

Наукові розвідки в цьому ключі пропонують методологію, спрямовану на вивчення паратекстового поля, передумов його появи, авторів та інших діячів, причетних до відповідних процесів тощо. Застосування параперекладацького підходу сприяє виявленню широкого спектра засобів перенесення твору в цільову культуру та його представлення в новому середовищі. Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що: □ вперше концепцію парапереркладу цілісно застосовано до українських перекладацьких та видавничих практик; □ вмотивовано необхідність студіювання емпіричного аспекту парапереркладу як послідовності багатоетапних операцій, відображених на соціологічному рівні; □ досліджено мережу парапереркладачів з погляду їхньої активності, взаємодії та комунікації, націленої на формування остаточного варіанту представлення перекладеного твору; □ уточнено поняття паратекстового зсуву, вилучення, додавання та адаптації; □ охарактеризовано специфіку спунеризму та класифіковано його типові транспозиційні форманти; □ окреслено методику відтворення артлангів та рунічних написів в контексті організації перітекстового простору; □ зафіксовано паратексти, що вирізняються меншою екзистенційною частотністю та перехідною природою; □ розглянуто промоційні матеріали з позицій підсилення дискурсу про інший переклад; □ здійснено цілісний парааналіз зібрання творів з урахуванням екстернальних та інтернальних перітекстових репрезентацій. Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в демонстрації комплексного інструментарію для роботи з перітекстовим полем видання, що диверсифікує перекладацькі підходи. Розширення методологічної площини парапереркладу покликане сприяти оптимізації взаємодії агентів мережі парапереркладу. Результати наукової роботи можуть бути використані для підготовки монографій, підручників та посібників перекладознавчого профілю. Висвітлені положення мають дидактичний потенціал стати компонентами курсів «Вступ до перекладознавства», «Теорія перекладу», «Переклад художньої прози» та ін. У роботі запропоновано авторське визначення парапереркладу у книговидавничій площині. Увагу надано поєднанню емпіричного та соціологічного рівнів як особливо важливим для дослідження довколатекстового простору друкованого видання. Зміну психологічних акцентів у візуальному наративі обкладинки в цільові культурі простежено на прикладі “The Witches” Роальда Дала. Доведено, що використання схвальних відгуків, які ми номінуємо тестимоніалом, розміщених на різних ділянках обкладинок, виступає механізмом легітимізації авторства і його твору в цільовому середовищі. Як особливий спосіб вписування в культурний контекст цільового середовища представлено лист-звернення. Окреслено гетерогенний характер манжета, визначено набір його функцій. Промоційний блок видань розглянуто як окрему композиційну єдність і винятковий маркетинговий хід, який частіше спрацьовує на утвердження авторитету інших творів, що готуються до друку З’ясовано паратекстову роль інтерв’ю та промов, які, попри різницю в ілокутивній меті, виражають здатність до перехідності з усної в письмову форму. Виокремлено функції стилізації, архаїзації, алюзивності та лімінальності, а також визначено принципи декодування рунічних знаків Дж. Р. Р. Толкіна та механізми їх української локалізації. Цілісний парааналіз перекладного видання «Сильмариліон» Дж. Р Р. Толкіна з позиції його семантико-прагматичних адаптацій дав підстави виокремити складну систему співдії тексту і паратексту. Застосування глосарію у творі «Небезпечні мандри» Р. Адамса визначено як інструмент легітимізації артлангу («ляпінської мови»), за допомогою якого забезпечується збереження її форенізованих. Аналіз паратекстовості, її кореляції з твором, парапереркладацької діяльності формує повніше уявлення про те, чим є перекладне видання, і виявляє механізми, які вплинули на його появу саме в такому вигляді.

2. With the terminological framework of “paratext” and “paratextuality” introduced by G. Genette in the second half of the twentieth century, the status of the main text came to be reconsidered in terms of its interaction with publication elements whose presence had largely gone unexamined in the relevant academic discourse. A paradigmatic shift of sorts is evidenced by the extrapolation of paratext onto the plane of translation studies, which inevitably prompted a reassessment of conventional notions of text and its dominance within the structure of a publication. Although the interaction of verbal and non-verbal means – as well as individual paratextual phenomena – had been touched upon in various scholarly works, a systematic approach first emerged in the early 2000s, formally prompted by the establishment of the Translation & Paratranslation research group at the University of Vigo. The paratranslation perspective reconfigures the established value frameworks employed by

translation studies, advancing an unequivocal drive toward the demarginalisation of peritextual elements. Research in this vein offers a methodology aimed at examining the paratextual field, the conditions of its emergence, its authors and other agents involved in the relevant processes, and so forth. The application of the paratranslation approach facilitates the identification of a broad range of means by which a work is transferred into the target culture and presented within its new environment. The scholarly novelty and theoretical significance of the study consist in the following: □ the concept of paratranslation is applied, for the first time, in a holistic manner to Ukrainian translation and publishing practices; □ the necessity of studying the empirical dimension of paratranslation as a sequence of multi-stage operations reflected at the sociological level is substantiated; □ the network of paratranslators is examined with regard to their activity, interaction, and communication directed at shaping the final form of the translated work's presentation; □ the concepts of paratextual shift, deletion, addition, and adaptation are refined; □ the specifics of spoonerism are characterised and its typical transpositional formants are classified; □ a methodology for rendering artlangs and runic inscriptions within the organisation of the peritextual space is outlined; □ paratexts distinguished by lower existential frequency and a transitional nature are identified; □ promotional materials are examined from the perspective of reinforcing the discourse around an alternative translation; □ a holistic para-analysis of a collected works edition is conducted, taking into account both external and internal peritextual representations. The practical significance of the dissertation lies in its demonstration of a comprehensive toolkit for working with the peritextual field of a publication, thereby diversifying translation approaches. The expansion of the methodological scope of paratranslation is intended to facilitate the optimisation of interaction among agents within the paratranslation network. The findings of the research may be used in the preparation of monographs, textbooks, and manuals in the field of translation studies. The positions outlined have didactic potential as components of courses such as Introduction to Translation Studies, Translation Theory, Literary Prose Translation, and others. The study proposes an original definition of paratranslation within the book publishing context. Particular attention is given to the integration of empirical and sociological levels as especially significant for the investigation of the peri-textual space of a printed publication. A shift in psychological emphasis within the visual narrative of the cover in the target culture is traced through the example of Roald Dahl's The Witches. It is demonstrated that the use of endorsements, which we term testimonials, placed across various sections of covers functions as a mechanism for legitimising the author and the work within the target environment. The open letter is presented as a particular means of inscription into the cultural context of the target setting. The heterogeneous nature of the book band is outlined and its range of functions is identified. The promotional block of publications is examined as a distinct compositional unit and an exceptional marketing device that more frequently serves to assert the authority of other forthcoming works. The paratextual role of interviews and speeches is established; despite differences in illocutionary intent, both demonstrate the capacity to transition from oral to written form. The functions of stylisation, archaisation, allusiveness, and liminality are identified, and the principles for decoding J. R. R. Tolkien's runic script along with the mechanisms of its Ukrainian localisation are determined.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Новий напрямок у науці і техніці

Публікації:

- Вітяк Ю. Примітки як вид паратекстуальних інтервенцій. Лінгвістичні дослідження : збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ імені

Г. С. Сковороди, 2023. С. 226-235.

- Вітяк Ю. М. Текстово-перітекстуальні кореляції у структурі перекладеного видання (на матеріалі книги «Теорія брехні» Пола Екмана). Науковий вісник Південноукраїнського нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського : Лінгвістичні науки : зб. наук. праць. Одеса : Гельветика, 2024. №38. С. 78-92.
- Вітяк Ю. Оніми у перітекстуальному просторі перекладу (на матеріалах українськомовних версій твору «Black Beauty»). Наукові записки. Серія: Філологічні науки, 2024, № 207, С. 36–41.
- Вітяк Ю. Взаємодія тексту і паратексту у перекладі (на матеріалі зібрання творів «Сильмариліон» Дж.Р.Р. Толкіна). Studia Methodologica. Тернопіль ; Кєльце : Гельветика, 2025. Вип. 59. С. 26-37.
- Вітяк Ю. Цитата як об'єкт паратекстових змін у графічному і неграфічному виданнях (на матеріалі твору On Tyranny Тімоті Снайдера). Studia Methodologica. Тернопіль ; Кєльце : Гельветика, 2025. Вип. 60. С. 26-38.
- Vitiak Yurii Mykolayavych, Tsepeniuk Tetiana Olehivna. Paratextual shifts in translations of George Orwell's "Animal Farm)п. Вісник науки та освіти. Серія (Філологія), 2025. №12 (42). С. 180-191.
- Вітяк Ю. Глосарій як інтерпретатор артленгу в перекладі (на матеріалі роману та графічного роману Р. Адамса «Watership Down»). Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Філологічні науки, 2026. №26. С. 59-66

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впровадження не планується

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Цепенюк Тетяна Олегівна

2. Tetiana O. Tsepeniuk

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.16

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дзера Оксана Василівна

2. Oksana V. Dzera

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.16

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-3471-0724

Додаткова інформація: Scopus Author ID: 57211999411; Web of Science Researcher ID: IQW-6052-2023; https://scholar.google.com.ua/citations?user=1opWdFYAAAAJ

Повне найменування юридичної особи: Львівський національний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02070987

Місцезнаходження: вул. Університетська, Львів, 79000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Поворознюк Роксолана Владиславівна

2. Roksolana V. Povorozniuk

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.16

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-3418-6651

Додаткова інформація: Scopus Author ID: 57223106183; Web of Science Researcher ID: AAX-1047-2021; https://scholar.google.com/citations?user=sfYxkbQAAAAJ

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02070944

Місцезнаходження: вул. Володимирська, Київ, 01033, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ребрій Олександр Володимирович

2. Oleksandr Rebrii

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.16

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4912-7489

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Загородня Людмила Зеонідівна

2. Liudmyla Z. Zahorodnya

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.16

Ідентифікатор ORCID ID: 0009-0000-0116-501

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Косович Ольга Василівна
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Косович Ольга Василівна
Відповідальний за підготовку облікових документів	Любінецька Марія Ігорівна
Реєстратор	Юрченко Тетяна Анатоліївна
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна

